

---

*Aleksandra Rybaczek*

**OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA NAUKOWA  
„KOŚCIÓŁ – NARÓD – PAŃSTWO  
W PERSPEKTYWIE  
1050-LETNIEJ ROCZNICY CHRZTU POLSKI.  
HISTORIA I TERAŹNIEJSZOŚĆ”  
POZNAŃ, 3-5 WRZEŚNIA 2017 ROKU**

W dniach 3-5 września 2017 r. odbyła się Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt. „Kościół – Naród – Państwo w perspektywie 1050-letniej rocznicy Chrztu Polski. Historia i terażniejszość”, zorganizowana pod patronatem Jego Ekscelencji Arcybiskupa Stanisława Gądeckiego, Metropolity Poznańskiego, Przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski. Wydarzenie miało miejsce w Arcybiskupim Seminarium Duchownym w Poznaniu, a jego organizatorami byli: Wydział Teologiczny Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Kuria Metropolitalna w Poznaniu, Stowarzyszenie Kanonistów Polskich, Wydział Nauk Prawnych Towarzystwa Naukowego KUL oraz Katedra Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego KUL.

Konferencję rozpoczął dziekan Wydziału Teologicznego UAM, ks. dr hab. Paweł Wygala, prof. UAM. Następnie głos zabrał abp S. Gądecki. Podkreślił, iż w kontekście niełatwych relacji pomiędzy Kościołem a państwem, Kościół ma swoje własne zadanie, swoją misję, która daleko przekracza politykę. I chociaż z jednej strony zachęca się Kościół do zabierania głosu, to z drugiej oczekuje się jego nie wtrącania się w aktualne dyskusje w społeczeństwie. Metropolita Poznański, witając uczestników konferencji zgromadzonych w auli Seminarium, podziękował za przybycie oraz podjęcie tej bardzo aktualnej tematyki relacji Kościół – Naród – Państwo. Kolejne słowa skierował do zebranych bp Ryszard Kasyna, który zauważył, że główne pojęcia konferencji – Kościół, Naród i Pań-

---

MGR LIC. ALEKSANDRA RYBACZEK – doktorant w Katedrze Kościelnego Prawa Procesowego, Instytut Prawa Kanonicznego, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Al. Raclawickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: aleksandra.rybaczek@wp.pl

**Information about Author:** ALEKSANDRA RYBACZEK, J.C.L. – Ph.D. student in the Department of Church Procedural Law, Institute of Canon Law, Faculty of Law, Canon Law and Administration at the John Paul II Catholic University of Lublin, Al. Raclawickie 14, 20-950 Lublin, Poland; e-mail: aleksandra.rybaczek@wp.pl

stwo wzajemnie się przenikają. W każdym społeczeństwie spotyka się to, co państwowe, narodowe i religijne. Na przestrzeni dziejów w relacjach tych zawsze występowały napięcia, jednak należy dążyć do tego, aby ich podstawą był szacunek i dialog, jak stwierdził Przewodniczący Rady Prawnej KEP. Do uczestników konferencji zwrócił się także ks. prof. dr hab. Józef Krukowski. Prezes Stowarzyszenia Kanonistów Polskich podkreślił interdyscyplinarność podejmowanej tematyki. Ponadto wykazał jej związek z miejscem odbywania konferencji – Poznaniem, kolebką polskiego katolicyzmu. Chrzest Polski miał znaczenie dla Narodu i państwa w wymiarze historycznym, ale też wywiera na nie wpływ współcześnie, zauważył Profesor. W dalszej części swojej wypowiedzi, jako główny organizator konferencji, prof. Krukowski podziękował prelegentom oraz przewodniczącym poszczególnych sesji za przyjęcie zaproszeń oraz życzył owocnych obrad wszystkim uczestnikom. Ponadto w imieniu Zarządu SKP dokonał aktu wręczenia bp. R. Kasynie dyplomu członka honorowego Stowarzyszenia.

Obrady podczas konferencji zostały podzielone na sześć sesji. Pierwszej z sesji, na której wygłoszone zostały trzy referaty przewodniczył bp Krzysztof Wętkowski, biskup pomocniczy Archidiecezji Gnieźnieńskiej. Wystąpieniem „Rola katolików w życiu publicznym” rozpoczął kard. Zenon Grocholewski. Przedstawił zasady fundamentalne, w świetle których należy oceniać rolę katolików w życiu publicznym. Aktywność katolików opiera się bowiem na podstawie biblijnej: są oni „solą” ziemi i „światłem” świata oraz mają za zadanie nauczać słowem i przykładem, pomagając przy tym bliźnim. Kard. Grocholewski stwierdził, iż miłość wobec bliźnich stanowi o tożsamości bycia chrześcijaninem.

Kolejny referat wygłosił prof. dr hab. Waław Uruszczak, kierownik Katedry Historii Prawa Polskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego. Jego temat brzmiał: „Zasada ustrojowa powiązania państwa i Kościoła w latach 966-1795”. Prelegent wyróżnił na wstępie trzy okresy historii Polski – monarchia Piastów, monarchia Andegawenów i Jagiellonów oraz Rzeczpospolita Obojga Narodów – w ramach których omawiał zasady powiązania państwa i Kościoła Katolickiego. Swoje rozważania prof. Uruszczak podsumował stwierdzeniem, że religia katolicka wyznaczyła tożsamość Polaków.

Ostatni referat w sesji, „Kościół katolicki w Polsce wobec społeczeństwa w okresie Oświecenia” zaprezentował dr hab. Waldemar Bednaruk, prof. KUL. Autor mówił o niewielkim poparciu szlachty dla reform oświeceniowych, różnym pochodzeniu społecznym duchownych, co miało przełożenie na różnorodność ich poglądów oraz podkreślał, że duchowni „targowiczanie” nie zawsze byli przeciwnikami reform. W dalszej części wystąpienia zaprezentowane zostały po krótko sylwetki poszczególnych duchownych doby Oświecenia oraz ich poglądy na temat zmian w państwie.

Kolejnej sesji przewodniczył bp dr hab. Artur Miziński, Sekretarz Generalny KEP. Na sesję składały się dwa wystąpienia.

Pierwszy referat pt. „Systemy relacji między Kościołem a Państwem i Narodem. Od III rozbioru Polski do III Rzeczypospolitej” wygłosił ks. prof. Krukowski. Przypomniął, że od początku państwowości polskiej, aż do III rozbioru Polski obowiązywał system dualizmu religijno-politycznego. Okres rozbiorów spowodował jednak zerwanie więzi pomiędzy Kościołem a nieistniejącym wówczas państwem polskim. Okres okupacji przez hitlerowskie Niemcy i komunistyczną Rosję spowodował natomiast narzucenie monizmu ideologiczno-politycznego. Dualizm został przywrócony dopiero w III Rzeczypospolitej, a zagwarantowany jest w Konstytucji RP z 1997 r. i w Konkordacie podpisanym w 1993 r. Prof. Krukowski podkreślał, iż konieczna jest refleksja na temat roli Kościoła w Polsce wobec panującego relatywizmu. Autor zauważył też, że w obecnych czasach Unia Europejska odcina się od swoich chrześcijańskich korzeni.

Kolejny prelegent, prof. dr hab. Stanisław Stadniczeńko, kierownik Katedry Teorii, Filozofii Prawa i Praw Człowieka na Wydziale Prawa i Administracji w Wyższej Szkole Finansów i Zarządzania w Warszawie, wygłosił referat na temat „Naród – społeczeństwo obywatelskie – demokracja”. W wystąpieniu podjął refleksję nad znaczeniem języka, narodu oraz możliwościami demokracji. Zaznaczył, że ludzi w struktury łączy kultura duchowa i zmaterializowana, jest ona czynnikiem narodowotwórczym. Z drugiej strony to religia ofiaruje znak tożsamości, odwołując się do spraw fundamentalnych. Prof. Stadniczeńko stwierdził, że człowiek nie potrafi odczytać prawidłowo systemu wartości, dlatego też potrzebna jest właściwa formacja narodu, którą powinien prowadzić Kościół.

Sesji trzeciej przewodniczył dr hab. Krzysztof Wiak, prof. KUL, dziekan Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL.

Jako pierwszy, referat pt. „Zagadnienia relacji państwo-Kościół w ustawodawstwie synodalnym okresu przedrozbiorowego” wygłosił ks. prof. dr hab. Wojciech Góralski, wiceprezes SKP. Prelegent przedstawił sylwetki osób zwołujących oraz zarys postanowień poszczególnych synodów prowincjalnych, począwszy od synodu abp. Henryka Kietlicza. Ks. prof. Góralski zaznaczył, że synody prowincjalne znacząco wpływały na stosunki państwo-Kościół. Traktowały bowiem o tych relacjach już od początku XIII w., odbywając się razem ze zjazdami biskupów i zajmując się zarówno sprawami państwowymi, jak i kościelnymi.

Następnie „Posłannictwo Kościoła wobec Narodu w ujęciu Prymasa Polski Stefana Kard. Wyszyńskiego” przybliżył w swoim wystąpieniu ks. dr hab. Mirosław Sitarz, prof. KUL, kierownik Katedry Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego KUL. Podkreślił, iż posłannictwo Kościoła wobec Narodu

ma doniosłe znaczenie w nauczaniu kard. Wyszyńskiego, który wyraźnie odróżniał zadania Kościoła, Narodu i Państwa. Podstawą zaś zadań Kościoła wobec Narodu jest ewangeliczne polecenie nauczania, a także służba rodzinie, gdyż zdrowa rodzina to zdrowy Naród. Należy ponadto troszczyć się o porządek w życiu doczesnym, a pierwszym warunkiem ładu i porządku społecznego jest uznanie Boga w Narodzie.

W tej sesji głos zabrał także ks. infułat Ireneusz Skubiś, twórca i moderator Ruchu „Europa Christi”. Przedstawił historię powstania ruchu oraz najbliższe zaplanowane w jego ramach wydarzenia. Zachęcił w ten sposób do włączenia się w rozwijającą się inicjatywę.

Kolejna sesja odbywała się pod przewodnictwem ks. prof. dr. hab. Tomasza Rozkruta, dziekana Wydziału Prawa Kanonicznego UPJPII.

Pierwszy z dwóch referatów tej sesji wygłosił ks. prof. dr. hab. Józef Krzywda. Jego temat brzmiał: „Relacje państwo-Kościół w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.”. Prelegent przypomniał historię prac nad normami obowiązującego Kodeksu Prawa Kanonicznego dotyczącą relacji państwo-Kościół. Podkreślił przy tym, że Kodeks bezpośrednio nie zawiera norm dotyczących zasady współdziałania państwa i Kościoła, a jedynie poszczególne kanony można w tym kontekście odpowiednio interpretować, co też Autor w zarysie uczynił. Ponadto prof. Krzywda stwierdził, iż zasada uznania i poszanowania wolności religijnej jest podstawową zasadą relacji państwo-Kościół.

Następny referat pt. „Otwarcie granic dla imigrantów muzułmańskich a bezpieczeństwo publiczne Europy w kontekście współdziałania między państwem a Kościołem (dla dobra człowieka i dobra wspólnego)” przedstawił ks. dr. hab. Piotr Kroczek, prof. UPJPII, kierownik Katedry Prawa Rodzinnego na Wydziale Prawa Kanonicznego UPJPII. Tematem refleksji były obszary, na których mogą powstać zagrożenia dla bezpieczeństwa publicznego Polski w związku z masową imigracją muzułmańską. Ustrojowy model państwa, obowiązywalność prawa oraz dziedzictwo narodowe to główne kwestie stanowiące problem dla wyznawców islamu. Dla muzułmanów nie ma znaczenia forma rządów, jednak nie może być ona oderwana od religii. Państwo oderwane od religii nie ma prawa istnieć, modelem docelowym jest więc dla nich państwo rządzone według islamu. Należy do tego dodać, iż jest to państwo totalne, obejmujące swoją kontrolą wszystkie dziedziny życia, co niewątpliwie narusza dziedzictwo narodowe państwa, do którego muzułmanie przybywają. Tym bardziej, że nie uznają oni recepcji prawa, ale narzucają swoje normy, jedynie tolerując pojedyncze obce regulacje, podkreślał Prelegent. Zaznaczał także, że Kościół i państwo współpracują w kwestiach ochrony dobra wspólnego, podstaw kulturowych, tożsamości narodowej czy bezpieczeństwa publicznego.

Sesji piątej przewodniczył bp Marian Buczek, biskup senior diecezji Charkowsko-Zaporoskiej. W sesji zaplanowane zostały dwa referaty.

Jako pierwszy głos zabrał ks. dr hab. Piotr Stanisz, prof. KUL, kierownik Katedry Prawa Wyznaniowego KUL. Referat miał temat „Ochrona wolności religijnej w wymiarze indywidualnym i instytucjonalnym w postulatach Stolicy Apostolskiej i w traktatach Unii Europejskiej. Zbieżności i rozbieżności”. W pierwszej części Prelegent przedstawił postulaty Stolicy Apostolskiej dotyczące relacji państwo-Kościół, które zawarte zostały w dokumentach takich, jak: posynodalna adhortacja *Ecclesia in Europa*, deklaracja o wolności religijnej *Dignitatis humanae* oraz konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie społecznym *Gaudium et spes*. Następnie analizie poddane zostały dokumenty Unii Europejskiej: Traktat o Unii Europejskiej, Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej oraz Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej. W ramach podsumowania ks. Stanisz zauważył, iż możemy zaobserwować umiarkowaną wrażliwość Unii Europejskiej na postulaty Kościoła. Uznawane jest także znaczenie wolności religijnej. Z drugiej jednak strony, brak jest ściśle określonej bazy wspólnych wartości jednoczących oraz mamy do czynienia z fasadowością niektórych unijnych gwarancji.

Drugi referat pt. „Gwarancje ochrony wolności sumienia i religii a tolerancja wobec ideologii gender w życiu publicznym” zaprezentował ks. dr hab. Piotr Steczkowski, prof. UR. Na początku przedstawione zostały główne założenia ideologii gender. Prelegent podkreślił, że brak jest jednoznacznej definicji oraz rozumienia pojęcia, co jest rozwiązaniem zamierzonym. Ułatwia to bowiem manipulację pojęciem „gender”, która ma na celu dekonstrukcję stereotypów, m.in. poprzez wprowadzanie zmian semantycznych czy nowych pojęć do ustawodawstwa. W kontekście rozwoju ideologii gender ochrona wolności religijnej może zostać osłabiona, zauważył ks. Steczkowski.

Ostatnią sesję prowadził ks. dr hab. Józef Wroceński, prof. UKSW, kierownik Katedry Ustroju Kościoła i Kanonicznych Form Życia Konsekrowanego Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW.

Referat „Podstawowe zasady relacji państwo-Kościół w nauczaniu Kościoła katolickiego i w ustawodawstwie polskim. Zbieżności i rozbieżności” zaprezentował dr hab. Paweł Sobczyk, prof. UO. Za zbieżności specyfiki kościelnej i państwowej zostały w referacie uznane: dyspersja regulacji zagadnień wyznaniowych, wolność religijna i pośrednio godność osoby jako punkt wyjścia wolności religijnej oraz fakt, że konkretne zasady tworzą model relacji państwo-Kościół. Rozbieżności według Prelegenta są następujące: nauczanie Soboru Watykańskiego II ma charakter personalny, nie normatywny, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej odpowiada treści poszczególnych zasad, podczas gdy z nauczania Soboru należy je dekodować, polska Konstytucja zawiera ponadto wskazane

---

formy regulacji stosunków państwo-Kościół. Zbieżność nazewnictwa i zasad nie może być interpretowana jako ich tożsamość czy identyczność, gdyż z pojęć so-borowych polski ustawodawca dekoduje zasady relacji wzajemnych stosunków, stwierdził Profesor. Na koniec wystąpienia Autor odniósł się do kwestii zmiany Konstytucji, uważając iż potrzeba zmian w realizacji form stosunków państwo-Kościół, a nie przepisów samej ustawy zasadniczej.

Ostatni referat wygłosił ks. prof. dr hab. Paweł Bortkiewicz z Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu. Jego temat brzmiał „Zadania Kościoła wobec Narodu po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Doświadczenia i perspektywy”. Prof. Bortkiewicz zaczął od procesu integracji europejskiej, z którym to związana jest marginalizacja religii, proces odzyskiwania wolności przez Polskę oraz dyskusja dotycząca wyboru między państwem liberalnym a wyznaniowym. Należy przy tym zaznaczyć, że Kościół nie stawiał postulatu państwa wyznaniowego, a demokratycznego państwa prawa, mówił prelegent. Zadania Kościoła wobec Narodu to zaś w omawianym kontekście przeciwstawianie się koncepcjom wykluczenia i podziału, stanie na straży kultury, która broni suwerenności oraz troska o formację ludzkich sumień.

Po każdej sesji miała miejsce ożywiona dyskusja, w której chętnie zabierali głos zgromadzeni na konferencji uczestnicy.

Zamknięcia konferencji dokonał prof. Krukowski. Swoje podziękowania prezes SKP skierował do organizatorów, prelegentów, przewodniczących sesji oraz wszystkich uczestników. Podkreślił także, iż cele postawione na początku konferencji zostały zrealizowane. W ramach podsumowania zaś stwierdził oryginalność polskiego modelu relacji państwo-Kościół. Na zakończenie ks. Krukowski zaprosił na następną konferencję SKP.